

Pásztorok – pásztorművészet:

Egy társadalmi csoport művészeti öröksége a 20-21. században

A Herman Ottó által megalkotott fogalom a pásztorművészet, nagyon is releváns a Kárpát-medencében élő népeknél, hiszen a pásztortársadalom csoportjai teljesen önálló tárgykultúrát hoztak létre, amelyet európai viszonylatban is egyedülálló. A kiállítás számos példát mutat be a pásztorélet használati tárgyai tekintetében (botok, sőtartók, tükrösök, borotvatokok, kobakok, gyufatartók). De bemutatásra kerülnek azok az ajándéktárgyak is (mángorlók, vetélők, guzsalyfák), amelyek ugyan olyan díszítményeket kaptak, mint a használati tárgyak, tárgycsoportok.

A Szelestey-gyűjtemény főbb tárgytypusai

A pásztorkodás szerszámai

A pásztoremberek legkedvesebb eszköze a speciálisan kialakított botok különféle típusa. A legegyszerűbb formája az úgynevezett bunkósbot, amit hívtak még *kanászbotnak*, *pásztorbotnak*, *csikósbotnak*, *betyárbotnak*, *fejesbotnak*, *ólmosbotnak* is. Ezek a botok alakultak át azután meggömbített fogantyúval rendelkező *görbebotokká*, *kampósbotokká*. A botok egyik legjellegzetesebb típusa a *juhászkampó*, amit hívtak egyszerűen csak *kampónak*, vagy *juhászbotnak* is.

A pásztorok és a pásztorélet használati tárgyai

Az ivás eszközeként tartjuk számon a *kobaktökből* készült folyadéktárolásra alkalmas *tárolóedényeket*, amelyek a pásztortarisznyához bőrszíjon csatlakoztak és felületét karcolt-spanyolozott technikával díszítették.

Karcolt díszítményű kobaktök tárolóedények

A *sótartók* csontból, szaruból készültek, mert ez tartotta távol a nedvességet a tartalmától. Általában a szarv középső részéből készült, alján és tetején fával zárt részekkel.

Karcolt és spanyolozott díszítményű sótartók

A Szelestey-gyűjtemény egyik legrepresentatívabb tárgycsoportja a 23 db-os tükrös sorozat. Többségében fából készült személyes használati tárgy, külső megjelenésére nagy gondot fordítottak készítői. Elnevezésében a *tükrös*, *tükörfa*, *tikres* a leggyakoribb.

Spanyolozott és karcolt díszítményű tükrösök

A pásztorok másik legféltettebb tárgya a *borotvatartó*, vagy *borotvatok* volt. Ez a tárolóeszköz a paraszti-polgári világban is használatos volt, de a pásztorok készítette tárgyak lettek a legszebben díszítettek, funkciójuknak legjobban megfelelőek.

Irinyi János 1836-ban fedezte fel a foszforos gyufát, ami a pásztorok körében is hamar elterjedt, és felváltotta a tűzcsiholó felszerelést. A gyufák papírtokja gyakran felgyulladt, így a pásztorok egy biztonságosabb *gyufatartót* készítettek maguknak, általában fából, de a gyűjtemény egyik kuriózum darabja szaruból készült.

Faragott és karcolt díszítményű gyufatartók

Ajándéktárgyak

A pásztorművészet tárgyai közé soroljuk azokat a tárgyakat is, amelyeket nem a pásztorok használtak, de a díszítményeik miatt e tárgykörbe sorolhatók. Ezek a speciális eszközök a *mángorlók*, a szövés nélkülözhetetlen eszközei a *vetélők*, valamint a fonás munkafolyamatában nélkülözhetetlen *guzsalytalpak*. Ezek a tárgyak a szívvelasztott kedvesnek szerelmi ajándékként, valamint a női hozzátartozóknak készültek.

Spanyolozott díszítményű mángorló

Karcolt díszítményű vetelő